

Postawy i przekonania społeczeństwa wobec bobra europejskiego (*Castor fiber* L.) na terenie LKP Puszcza Notecka oraz LKP Puszcza Białowieska

Jakub Łoboda, Agnieszka Błasiak, Anna Wierzbicka

Abstrakt. Praca przedstawia wyniki badań dotyczących postaw i przekonań mieszkańców terenów LKP Puszcza Notecka i LKP Puszcza Białowieska wobec bobra europejskiego oraz ochrony przyrody. Kwestionariusz ankiety przeprowadzono anonimowo, składał się z dziesięciu pytań zamkniętych, przebadano 113 osób. Różnice istotne statystycznie stwierdzono w przypadku pojedynczych pytań. Częściej wskazywano na negatywny wpływ bobra europejskiego na środowisko. Stwierdzono przeciętną wiedzę mieszkańców badanych terenów na temat gatunku. Zauważono niechęć do polowań oraz redukcji populacji bobra odwrotnie proporcjonalnie do wieku.

Słowa kluczowe: bóbr europejski, *Castor fiber*, ochrona przyrody, kwestionariusz ankiety, postawa, przekonanie

Abstract. Public Attitudes and Beliefs towards European Beaver (*Castor fiber* L.) in Puszcza Notecka and Puszcza Białowieska Forest Promotional Complexes. The paper presents results of a survey conducted to investigate public attitudes and beliefs towards European beaver and nature conservation in Puszcza Notecka and Puszcza Białowieska Forest Promotional Complexes. The survey was anonymous, consisted of ten closed questions and tested 113 respondents. Statistically significant differences were found in some questions. More often the negative impact of the European beaver on environment was pointed out. Respondents had an average level of knowledge about the species. A greater opposition to hunting and to reduce the beaver population inversely proportional to age of respondents was noted.

Key words: European beaver, *Castor fiber*, nature conservation, survey questionnaire, attitude, belief

Wstęp

Czy ważne jest, by człowiek zarządzał przyrodą? Czy społeczeństwo potrafi wziąć odpowiedzialność za ingerencję w jej naturalne procesy? Jak prezentują się wiedza, zachowanie, emocje i przekonania społeczeństwa w aspekcie ochrony przyrody? Poniższe badania są próbą znalezienia odpowiedzi na te pytania w kontekście postawy przejawianej przez respondentów, traktowanej jako trwałe wzorce wartościujących reakcji oraz przekonań, czyli

przeświadczeń, mieszkańców terenów Leśnego Kompleksu Promocyjnego (LKP) Puszcza Notecka i LKP Puszcza Białowieska. W klasycznych definicjach za postawę uznaje się mniej lub bardziej spójny wzorzec afektywnych, kognitywnych i behawioralnych reakcji (czyli uczuć, myśli i zachowań) w stosunku do obiektu (Colman 2009). Praca nawiązuje głównie do bobra europejskiego, gatunku którego liczebność i status prawny z rzadkiego i objętego ochroną ścisłą, zmienił się na liczny i chroniony częściowo, z możliwością redukcji liczebności populacji (Rozporządzenia Ministra Środowiska z dnia 6 października 2014 r. w sprawie ochrony gatunkowej zwierząt). Bóbr jest gatunkiem kluczowym, o możliwościach przystosowania środowiska do własnych potrzeb (Janiszewski i in. 2014). Jego liczebność z roku na rok wzrasta, a rząd nie opracował jasnej strategii zarządzania populacją. Aktualnie wpisany jest do Załącznika nr 3 Rozporządzenia Ministra Środowiska z dnia 16 grudnia 2016 r. w sprawie ochrony gatunkowej zwierząt, co umożliwi redukcję jego liczebności. Trudność polowania, nieznamość korzyści i brak umiejętności wykorzystania tuszy oraz częściowo przekonania społeczeństwa z minionych lat składają się na niski plan wykonania polowań na bobra (obserwacja własna).

Jedną z ważnych części składowych programu zarządzania dziką przyrodą (wildlife management) w Ameryce Północnej są badania społeczne. Na temat stosunku społeczeństwa do bobrów przeprowadzono badania w 2000 roku. Wynika z nich, że tolerancja dla dzikich zwierząt jest zależna od doświadczeń z przeszłości, oczekiwań, ekonomii i priorytetów wykorzystania terenu. Autorzy zaznaczają, że by zachować liczebność gatunku na optymalnym poziomie, wartości negatywne i pozytywne z nim kojarzone, powinny być wyważone. Konflikty związane z dziką przyrodą będą się zwiększać w wyniku postępującej urbanizacji, synantropizacji zwierząt, spadku liczebności myśliwych oraz bezpośredniego odłączenia codziennego życia ludzi od natury. Zatem by zachować pozytywny wizerunek działań związanych z ochroną przyrody należy nią odpowiednio zarządzać (Organ i Elliwood 2000). Do podobnych konkluzji doszli badacze ze stanu Colorado (Manfredo i in. 2003). Zmiany w ocenie społecznej wynikają z wzrostu zamożności, edukacji, ale także urbanizacji i migracji. Mimo dobrego zarządzania przyrodą, często zauważa się skrajnie ochroniarskie podejście. Autorzy podkreślają, że nierealnym jest zmiana wartości jednostki – człowieka wobec przyrody, ponieważ wpływają na to czynniki społeczne, natomiast możliwym jest zmiana postawy w konkretnej kwestii. Na kontynencie europejskim informowanie społeczeństwa oraz badanie opinii publicznej w aspekcie zarządzania dziką przyrodą przynosi korzyści – pomaga kreować pozytywny wizerunek bobra (Halley i Rosell 2002). Halley i Rosell (2002) opisali model relacji człowiek-bóbr w sytuacji zasiedlenia terenu przez zwierzęta. Pojawienie się pierwszych osobników jest źródłem czystej ciekawości i często dumy. Na tym etapie bobry wybierają najlepsze terytoria, gdzie budowanie tam i obalanie dużych drzew jest rzadkie. W drugiej fazie, około 20 lat później, skargi zaczynają wzrastać i wizerunek gatunku staje się negatywny. Związane jest to ze wzrostem populacji, zajmowaniem siedlisk marginalnych i szkodami. W trzecim etapie bóbr nie jest już nowością i staje się lokalnie akceptowany. Zarządzanie jest prowadzone, występują konflikty lokalne, przy czym właściciele gruntów postrzegają działalność tych gryzoni w sposób zrównoważony. W Norwegii za sukces gospodarowania uważa się: dokładne poznanie gatunku i jego ekologii przez społeczeństwo, przemiana postrzegania bobra ze szkodnika w gatunek cenny oraz umiejętność wykorzystania potencjału bobrów przez ich użytkowanie (Parker i Rosell 2003). Reintrodukcje bobrów prowadzone w minionych kilkudziesięciu latach w państwach europejskich, jak np. w Belgii,

Holandii czy Szkocji, cechowały się dużą liczbą konsultacji społecznych, badaniami opinii publicznej oraz rozpowszechnianiem wiedzy na temat biologii i ekologii gatunku (Van den Bergh i Manet 2003, Nolet i Baveco 1996, Gaywood i in. 2015). W Polsce przy rozpoczęciu programu reintrodukcji nie przykładano wagi do badania opinii społecznej, gdyż rozpoczął się on we wczesnych latach 70. XX wieku i starano się doprowadzić do założenia stabilnej populacji krajowej, z perspektywą wprowadzenia go na listę gatunków łownych (Żurowski 1973).

Celem pracy jest opis postaw i przekonań społeczeństwa wobec bobra europejskiego oraz zarządzania przyrodą na terenie LKP Puszcza Notecka oraz LKP Puszcza Białowiecka w kontekście wzrostu liczebności gatunku w Polsce.

Charakterystyka terenu badań

Łączna powierzchnia LKP Puszcza Notecka stanowi 137 229 ha i tworzy go 8 nadleśnictw z 3 Regionalnych Dyrekcji Lasów Państwowych. Badania ograniczono do terenu Nadleśnictwa Międzychód z uwagi na wzmogoną w ostatnich latach działalność bobrów. Nadleśnictwo Międzychód stanowi 15% całego kompleksu „Puszcza Notecka” (www.lasy.gov.pl). Bóbr europejski na badanym terenie na nowo pojawił się w latach 1974-1982 w wyniku programu restytucji gatunku w Wielkopolsce (Graczyk 1986). Z roku na rok w wyniku działalności populacji bobra na terenie Nadleśnictwa Międzychód wzrastają szkody wynikające z podtopień terenów i ścinki drzew (Ocena skuteczności...2014).

W skład LKP Puszcza Białowiecka wchodzi terytorialnie 3 nadleśnictwa: Białowieża, Browski i Hajnówka z Regionalnej Dyrekcji Lasów Państwowych w Białymstoku. Zajmuje on 52637 ha i stanowi 81% części polskiej Puszczy Białowieckiej. Badania ograniczono do terenu Nadleśnictwa Białowieża oraz miasta Hajnówka, by zbadać zależności między mieszkańcami miasta i wsi. Nadleśnictwo Białowieża stanowi ok. 24% całego LKP Puszcza Białowiecka (www.lasy.gov.pl). W Puszczy Białowieckiej, w rzece Narewce, bóbr europejski pojawił się na nowo w roku 1958 tworząc jedno z 15 stanowisk występowania gatunku w Polsce. Osobniki przybyły do Polski z białoruskiej części Puszczy (Panfil 1960). Nie zauważa się znaczącego wpływu gryzoni na gospodarkę prowadzoną przez człowieka, z uwagi na znaczną część terenu objętą ochroną prawną.

Metody badań

Do przeprowadzenia badań wykorzystano kwestionariusz ankiety składający się z 10 pytań zamkniętych. Siedem pytań było jednokrotnego wyboru, dwa wielokrotnego wyboru. Jedno z pytań miało charakter tabeli z możliwością zaznaczenia odpowiedzi prawda lub fałsz (załącznik 1). Technika ta, w ramach metody ilościowej, umożliwiła zbadanie zależności oraz prezentację ilości podobnych odpowiedzi. Łącznie przebadano 113 respondentów z terenu LKP Puszcza Notecka (56 os.) i LKP Puszcza Białowiecka (57 os.). Pytania ustalono w oparciu o analizę literatury i własne obserwacje. Treść pytań odnosiła się do trzech komponentów postawy: poznawczego, behawioralnego oraz emocjonalnego, a także przekonań mieszkańców badanego terenu. W badaniach zastosowano celowy dobór próby, mieszczący

Załącznik 1. Wzór kwestionariusza ankiety

Płeć: Kobieta/ Mężczyzna

Wiek: .....

Wykształcenie:

a) podstawowe b) zawodowe c) średnie d) wyższe (inne niż przyrodnicze) e) wyższe (przyrodnicze)

Miejsce zamieszkania: Miasto/ Wieś

Województwo: .....

1. Ważne jest, by człowiek zarządzał populacjami dzikich zwierząt.

- a) Zdecydowanie się zgadzam.
- b) Częściowo się zgadzam.
- c) Nie mam zdania.
- d) Raczej się nie zgadzam.
- e) Zdecydowanie się nie zgadzam.

2. Świadomość i wiedza społeczeństwa na temat bobra europejskiego jest według mnie wystarczająca.

- a) Zdecydowanie się zgadzam.
- b) Częściowo się zgadzam.
- c) Nie mam zdania.
- d) Raczej się nie zgadzam.
- e) Zdecydowanie się nie zgadzam

3. Jestem za wypłatą odszkodowań przez Skarb Państwa dla ludzi poszkodowanych w wyniku działalności bobrów niezależnie od ich wielkości.

- a) Zdecydowanie się zgadzam.
- b) Częściowo się zgadzam.
- c) Nie mam zdania.
- d) Raczej się nie zgadzam.
- e) Zdecydowanie się nie zgadzam

4. Dopuszczam możliwość redukcji populacji bobra, gdy zbyt ingeruje w bezpośrednie otoczenie ludzi (np. niszczy wały przeciwpowodziowe, zalewa drogi, ścina drzewa w parkach).

- a) Zdecydowanie się zgadzam.
- b) Częściowo się zgadzam.
- c) Nie mam zdania.
- d) Raczej się nie zgadzam.
- e) Zdecydowanie się nie zgadzam

5. Jeśli dany gatunek nie jest zagrożony, powinniśmy na niego polować, by podnieść jakość ludzkiego życia.

- a) Zdecydowanie się zgadzam.
- b) Częściowo się zgadzam.
- c) Nie mam zdania.
- d) Raczej się nie zgadzam.
- e) Zdecydowanie się nie zgadzam

6. Gdybym miała/ miał możliwość, zjadłabym/ zjadłbym mięso z bobra.

- a) Zdecydowanie się zgadzam.
- b) Częściowo się zgadzam.
- c) Nie mam zdania.
- d) Raczej się nie zgadzam.
- e) Zdecydowanie się nie zgadzam

7. W tabeli poniżej proszę zaznaczyć: prawda lub fałsz.

	Prawda	Falsz
a) Bóbr w Polsce jest gatunkiem powszechnie występującym.		
b) Bóbr w Polsce jest objęty ochroną prawną.		
c) Lisy są naturalnym wrogiem bobrów i one regulują liczebność populacji tego gryzonia w Polsce		
d) Bóbr jest zwierzęciem, na które poluje się w niektórych krajach Europy.		
e) Bóbr żyje tylko w najczystszych wodach w Polsce.		
f) Liczebność bobra wynika z działań prowadzonych na rzecz tego gatunku przez człowieka, w przeszłości uważany był za gatunek wymarły w Polsce.		

8. Wartość wypłacanych odszkodowań w roku 2013 za działalność bobrów w Polsce wyniosła:

- a) niewielkie kwoty w skali kraju,
- b) ok. 500 tysięcy złotych,
- c) ok. 1 milion złotych,
- d) ok. 15 milionów złotych.

Uwaga, pytania poniżej mogą mieć więcej niż jedną prawidłową odpowiedź.

9. Obecność bobra wpływa pozytywnie na środowisko przez:

- a) zwiększenie liczby gatunków,
- b) podwyższenie poziomu wód gruntowych,
- c) oczyszczanie wody,
- d) renaturyzację rzek.

10. Bóbr potrafi wyrządzić duże szkody w gospodarce prowadzonej przez człowieka, należą do nich:

- a) podtapianie terenów użytkowych,
- b) ścinanie drzew,
- c) niszczenie infrastruktury wodnej,
- d) niszczenie plodów rolnych.

się w nieprobabilistycznym dobrze osób do badań (Babbie 2009). Wybór ankietowanych opierał się na miejscu zamieszkania (LKP Puszcza Notecka lub LKP Puszcza Białowieska z miastem Hajnówka) z podziałem na teren miejski i wiejski. Miejsca badań zostały wybrane ze względu na różną liczbę lat od momentu odnotowania obecności pierwszych osobników bobra europejskiego po długich latach jego nieobecności: 42 lata w Puszczy Noteckiej (Graczyk 1986) oraz 58 lat w Puszczy Białowieskiej (Panfil 1960) i różną uciążliwość gatunku dla gospodarki rolnej i leśnej.

Ze względu na nierówną liczbę ankietowanych w porównywanych grupach zastosowano nieparametryczną analizę wariancji ANOVA Kurskała-Wallisa. Przyjęto poziom ufności $p \leq 0,05$. Do wykonania obliczeń użyty został program Statistica 12.5.

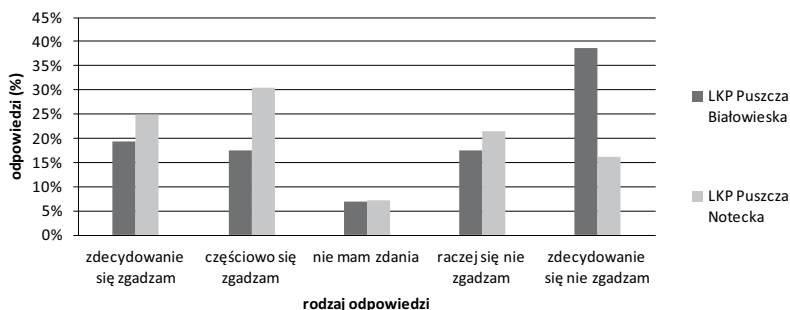
Wyniki

Na terenie LKP Puszcza Notecka przebadano łącznie 56. respondentów, w tym 36 kobiet i 20. mężczyzn. W mieście mieszkało 29 osób, na terenach wiejskich 27. W pierwszym przedziale wiekowym: do 25. roku życia – zawierało się 13. respondentów. Grupa z drugiego przedziału wiekowego: od 26. do 60. roku życia, była najbardziej liczna i liczyła 35 osób. W skład trzeciego przedziału wiekowego, powyżej 61. roku życia, wchodziło 8 respondentów. Analizując wykształcenie przebadanych respondentów z terenu LKP Puszcza Notecka dominowało średnie – 30 osób. Wykształcenie wyższe zadeklarowało 13. badanych. Osób z wykształceniem zawodowym było 9 z omawianej grupy, a podstawowym 4.

Wśród 57. respondentów z terenu LKP Puszcza Białowieska było 30. kobiet i 27. mężczyzn. Na terenie miasta zamieszkiwało 32. osoby, we wsi 25. W przedziale wiekowym do 25. roku życia zbadano 15. respondentów. Najliczniejszą grupę stanowili respondenci w wieku produkcyjnym, od 26. do 60. roku życia, – 33. osoby, powyżej 61. roku życia zbadano 9 osób. Najliczniejsza grupa pod względem wykształcenia charakteryzowała się wykształceniem średnim – 25. badanych. Liczniejsza niż w przypadku osób z LKP Puszcza Notecka była grupa respondentów z wykształceniem wyższym i stanowiła 22 osoby. Wykształcenie podstawowe zadeklarowało 6 respondentów, natomiast 4 wykształcenie zawodowe.

Dysproporcje pomiędzy liczbą respondentów o określonych cechach socjodemograficznych w badanych Leśnych Kompleksach Promocyjnych wynikają z faktu, że głównym kryterium doboru badanych było miejsce ich zamieszkania. Kontrolowanie miejsca zamieszkania wśród respondentów przy doborze celowym zostało uznane za bardziej istotne niż kontrolowanie poszczególnych cech socjodemograficznych w obu grupach.

Badania empiryczne wykazały istotne statystycznie różnice w odpowiedziach udzielanych przez respondentów dotyczące polowań na gatunek niezagrożony w celu podniesienia jakości ludzkiego życia ($H=5,053721$, $p \leq 0,0246$). Najwięcej respondentów z LKP Puszcza Notecka (30,4%) deklarowało, że częściowo zgadza się z powyższym stwierdzeniem (ryc. 1.). Wśród respondentów zamieszkujących LKP Puszcza Białowieska najwięcej badanych (38,6%) deklarowało, że zdecydowanie nie zgadza się na to, by polować na gatunki niezagrożone.

Ryc. 1. Ustosunkowanie respondentów wobec twierdzenia: Jeśli dany gatunek nie jest zagrożony, powinniśmy na niego polować, by podnieść jakość ludzkiego życia w zależności od zamieszkiwanego terenu
Fig. 1. Respondents' response to the statement: If a species is not endangered, we should hunt for it to improve the quality of human life depending on the living area

Również kategorie wiekowe istotnie statystycznie różnicowały ustosunkowanie się do omawianego wyżej twierdzenia ($H=14,86184$, $p \leq 0,0006$). Respondenci w wieku do 25 roku życia najczęściej (39,3%) deklarowali, że zdecydowanie nie zgadzają się założoną tezę. Respondenci, których wiek mieścił się w przedziale między 26. a 60. rokiem życia najczęściej (26,9%) odpowiadali, że częściowo zgadzają się na polowania. Natomiast najstarsi uczestnicy badań w większości (61,1%) zdecydowanie się z tym zgadzali. Wraz z wiekiem badanych rosło przyzwolenie na polowania na gatunki niezagrożone, by podnieść jakość ludzkiego życia.

Wiek respondentów istotnie statystycznie różnicował również ich wiedzę dotyczącą tego w jakich klasach czystości wód żyje bóbr ($H=13,09961$, $p \leq 0,0014$). Najmłodszy badani w większości (75%) wskazywali, że bóbr żyje nie tylko w najczystszych wodach w Polsce. Osoby, których wiek mieścił się w środkowym przedziale między 26. a 60. lat najczęściej (55%) deklarowały, że twierdzenie: „Bóbr żyje tylko w najczystszych wodach w Polsce”. Podobnie jak trzyczwarte najstarszych (77,8%). Badani do 25. roku życia częściej niż osoby starsze znały prawidłową odpowiedź na powyższe pytanie.

Nie wykazano istotnych statystycznie różnic między mieszkańcami miast i wsi na badanym terenie a ich postawami i przekonaniami dotyczącymi bobra europejskiego.

Istotne statystycznie różnice między przedstawicielami płci dotyczył ewentualnej redukcji populacji omawianego gatunku w odniesieniu do uczuć respondentów ($H=4,355296$, $p \leq 0,0369$). Ponad jedna trzecia kobiet (31,8%) zdecydowanie dopuszczała taką możliwość, gdy bóbr zbyt ingeruje w bezpośrednie otoczenie ludzi natomiast częściowo – 27,3%. Na powyższy temat zdania nie miało 16,7% kobiet. Natomiast 46,8% mężczyzn zdecydowanie dopuszczało możliwość redukcji populacji bobra, a 34% częściowo. Mniej mężczyzn (4,3%) niż kobiet (13,6%) nie miało zdania na poruszany temat.

Większość (69%) całej grupy badawczej zauważało potrzebę oraz wagę zarządzania dziką przyrodą i zgadzało się na to zdecydowanie bądź częściowo. Z twierdzeniem raczej nie zgodziło się 14% ankietowanych, a 13% zakreśliło „zdecydowanie nie”.

Z możliwości konsumpcji mięsa bobra skorzystałoby prawie 11% respondentów. 60% badanych zdecydowanie nie zjadłoby mięsa bobra, natomiast raczej nie zrobiliby tego 13% badanych.

Spośród odpowiedzi wielokrotnego wyboru pozytywny wpływ działalności opisywanego gatunku na środowisko najczęściej wybieraną przez respondentów była

o podwyższeniu poziomu wód gruntowych (62%). Niecałe 50% wskazywało na renaturyzację rzek oraz oczyszczanie wody. Najmniejszy procent badanych (34%) wybierał zwiększenie liczby gatunków innych organizmów. Czynnością najczęściej utożsamianą z bobrem europejskim było ścinanie drzew (84%) oraz podtapianie terenów użytkowych (72%). W ujęciu negatywnego wpływu więcej niż połowa pytaných (54%) wskazywała niszczenie infrastruktury wodnej oraz, podobnie (50%), deklarowało o niszczeniu pól rolnych. Podsumowując oba pytania, respondenci, częściej niż pozytywny (48%), wykazywali negatywny wpływ bobrów (66%).

Dyskusja

Głównym kryterium w doborze badanych osób było miejsce zamieszkania z uwagi na potwierdzone informacje odnośnie czasu występowania bobra europejskiego na badanych terenach. Wykazano istotne statystycznie różnice w odpowiedzi na pytanie dotyczące polowań na gatunek niezagrożony dla podniesienia jakości ludzkiego życia. Według klasyfikacji podawanej przez Halley'a i Rosell'a (2002) badane tereny mogłyby znaleźć się w fazie 3 rozwoju relacji człowiek – bóbr. Różnice w odpowiedziach na pytanie mogłyby zatem wynikać nie z długości występowania bobrów, a priorytetów wykorzystania terenu, co zgadza się z sugestią Organ i Ellingwood (2000) z uwagi na dużą liczbę i powierzchnię form ochrony przyrody na terenie Puszczy Białowieskiej.

Analizując przedziały wieku badanych można zaobserwować, że wraz z wiekiem rosła akceptacja dla polowań na gatunek niezagrożony, w celu podniesienia jakości ludzkiego życia. Większość (69%) grupy badawczej uznało, że ważne jest, by człowiek zarządzał populacjami dzikich zwierząt. W przyszłości, zgodnie z Organem i Ellingwoodem (2000), wraz z upływem czasu, tendencja ta może powodować wzrost konfliktów społeczeństwa z służbami zarządzającymi dziką przyrodą.

Ponadto wraz ze wzrostem wieku respondentów spada poziom wiedzy na temat jakości wód, w których żyje bóbr. Im osoba była starsza, tym częściej zaznaczała odpowiedź, że bóbr żyje tylko w najczystszych wodach w Polsce. Może to wynikać z faktu, że w momencie pobierania nauki przez osoby powyżej 25. roku życia, bobry nie wykazywały tak szerokich zdolności plastycznych w stosunku do siedliska, jak aktualnie, co związane było z niższym zagęszczeniem gatunku. Dostrzeżony związek ochrony przyrody z edukacją społeczeństwa przez Manfreda i in. (2003) znajduje również swoje potwierdzenie w prezentowanych badaniach.

Rozpatrując deklarowane zachowanie respondentów wobec spożycia mięsa bobra zauważono zdecydowany sprzeciw (60%), duże wątpliwości wykazało kolejnych 13% ankietowanych. Potwierdza to obawy Parker'a i Rosell'a (2003) odnośnie niechęci do spożywania mięsa bobrów w centralnej Europie, związanej z zanikiem tej tradycji. Jednak 16% badanych wyraziło chęć konsumpcji i po wdrożeniu modelu norweskiego zarządzania gatunkiem (Miljøvernavdelingen 2000) mogłyby okazać się, że i w Polsce wzrosłoby zainteresowanie tego rodzaju mięsem.

Analizując uczucia respondentów, przy podziale na grupy zróżnicowane ze względu na płeć, zauważyć można większą stanowczość mężczyzn i gotowość do podjęcia decyzji o re-

dukcji populacji w przypadku zagrożenia zdrowia człowieka i ingerencji w jego otoczenie. Tendencję tą potwierdzają badania przeprowadzone przez Butler i in. 2003, MacKay i Campbell 2004, Ljung i in. 2012, Sijtsma i in. 2012.

Na podstawie badanej grupy można zauważyć, że wciąż dominuje przekonanie o negatywnym wpływie działalności bobrów na środowisko, mimo iż liczebność gatunku i rodzaj zajmowanych siedlisk wskazywały by na etap 3 relacji człowiek-bóbr: zrównoważone współistnienie (Organ i Ellingwood 2000). Brak wyżej opisanej równowagi oraz jasno określonych metod postępowania z gatunkiem może przyczynić się do podważenia dotychczasowych osiągnięć w zakresie ochrony przyrody przez społeczeństwo.

Podsumowanie

Pomimo niewielkiej próby badawczej i celowego doboru próby, można zauważyć, iż wiedza respondentów na temat biologii bobrów zależała od ich wieku. Nastawienie do użytkowania gatunku była również zależna od wieku respondentów (osoby starsze były nastawione bardziej pozytywnie) i miejsca zamieszkania – mieszkańcy terenów na których widoczny jest negatywny wpływ bobrów na środowisko częściej zgodziliby się na polowanie na ten gatunek. Respondenci częściej wskazywali na negatywny wpływ działalności bobrów na środowisko niż pozytywny. Na aktualnym poziomie krajowego występowania gatunku należy opracować model zarządzania populacją bobra europejskiego w Polsce, korzystając ze wskazówek krajów, które mają dobrze wypracowane modele zarządzania przyrodą, jak np. Norwegia by zmienić negatywne postrzeganie gatunku przez społeczeństwo.

Literatura

- Babbie E. 2009. Podstawy badań społecznych. Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa.
- Butler J.S., Shanahan J., Decker D.J. 2003. Public Attitudes toward Wildlife Are Changing: A Trend Analysis of New York Residents. *Wildl. Soc. Bull.* 31 (4): 1027-1036.
- Colman A. M. 2009. Słownik psychologii. Wydawnictwo naukowe PWN, Warszawa.
- Gaywood M., Stringer A., Blake D., Hall J., Hennessy M., Tree A., Genney D., Macdonald I., Tonhasca A., Bean C., McKinell J., Cohen S., Raynor R., Watkinson P., Bale D., Taylor K., Scott J., Blyth S. 2015. Beavers in Scotland: A report to the Scottish Government, Scottish Natural Heritage.
- Graczyk R. 1986. Restytucja bobra europejskiego (*Castor fiber*) w Wielkopolsce – introdukcja, liczebność i rozprzestrzenianie. *Kronika Wielkopolski za rok 1985*, PWN, Warszawa-Poznań, 4 (39): 107-134.
- Halley D.J., Rosell F. 2002. The Beaver's reconquest of Eurasia: Status, Population Development and Management of a Conservation Success. *Mammal Rev.*, 32(2): 153-178. DOI: 10.1046/j.1365-2907.2002.00106.x
- Janiszewski P., Hanzal V., Misiunkiewicz W. 2014. The Eurasian Beaver (*Castor fiber*) as a keystone Species – a Literature Review. *Balt. For.* 20(2): 277-286.

- Ljung P.E., Riley S.J., Ericsson G. 2015. Game Meat Consumption Feeds Urban Support of Traditional Use of Natural Resources. *Soc. Natur. Resour.* 28: 657-669.
- Manfredo M. J., Teel T. L., Bright A. D. 2003. Why are public values toward wildlife changing?, *Hum. Dimens. Wildl.*, 8: 287-306.
- MacKay K.J., Campbell J.M. 2004. An Examination of Attitudes toward Hunting as a Tourism Product. *Tour. Manag.* 25(5): 443-452.
- Miljøvernnavdelingen. 2000. Bever- jakt, fangs tog bruk av beaver, Kristiansand.
- Nolet B. A., Baveco J. M., 1996. Development and viability of a translocated beaver population in the Netherlands. *Biological conservation*, 75: 125-137.
- Ocena skuteczności różnych metod i sposobów ochrony lasu przed szkodami wyrządzanymi przez bobry. 2014. Nadleśnictwo Międzychód, maszynopis.
- Organ J. F., Ellingwood M. R. 2000. Wildlife Stakeholder Acceptance Capacity for black bears, beavers, and other beasts in the east. *Hum. Dimens. Wildl.*, 5, s. 63-75.
- Panfil J. 1960. Bóbr – zwierzę ginące w Polsce, Wydawnictwo PAN, Kraków, s. 1-61.
- Parker H., Rosell F. 2003. Beaver management in Norway: a model for continental Europe?, *Lutra*, 46 (2): 223-234.
- Pucek Z., Raczyński J. 1983. Atlas rozmieszczenia ssaków w Polsce. Państwowe Wydawnictwo Naukowe, Warszawa: 91-92.
- Rozporządzenia Ministra Środowiska z dnia 6 października 2014 r. w sprawie ochrony gatunkowej zwierząt Dz. U. z 2014 poz. 1348.
- Rozporządzenie Ministra Środowiska z dnia 16 grudnia 2016 roku w sprawie ochrony gatunkowej zwierząt Dz. U. z 2016 poz. 2183.
- Sijtsma M.T.J., Vaske J.J., Jacobs M.H. 2012. Acceptability of Lethal Control of Wildlife that Damage Agriculture in the Netherlands. *Soc. Nat. Resour.* 25:1308-1323.
- Van den Bergh M., Manet B. 2006. The European Beaver (*Castor fiber* L.) in Wallonia. (southern Belgium): the Set-up of an Afterthought. *Lutra* 46 (2): 117-122.
- Żurowski W. 1973. O skutecznej ochronę bobrów. *Chrońmy przyrodę ojczystą*, 29 (2): 30-39.
- www.iop.krakow.pl/ssaki – dostęp na 29.04.17
- www.lasy.gov.pl – dostęp na 29.04.17

Jakub Łoboda, Agnieszka Błasiak, ¹Anna Wierzbicka

¹Uniwersytet Przyrodniczy w Poznaniu
Katedra Łowiectwa i Ochrony Lasu,
Wydział Leśny
wierzba@up.poznan.pl